

Dr Ewa Zysnarska

Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Efektywność, etyka i ekologia w obliczu globalizacji

UWAGI WSTĘPNE

Kurczenie się świata, powstawanie globalnej wioski, kompresja czasu i przestrzeni, to jedno z podstawowych haseł o globalizacji. Jednak musi być miejsce na refleksję nad problemami etycznymi w rozwoju gospodarczym tym bardziej, że pogłębiają się nierówności społeczne między regionami oraz w wielu państwach świata, nawet w najbardziej rozwiniętych.

Dużego znaczenia nabiera kategoria sprawiedliwości międzygeneracyjnej, oznaczająca respektowanie wymagań ochrony środowiska w każdej dziedzinie działalności społeczno-ekonomicznej celem zachowania dla przyszłych pokoleń:

- odpowiedniej jakości środowiska, w tym jego zasobów i użytków pozaekonomicznych;
- podstawowych surowców, zwłaszcza nośników energii, dla podtrzymania wzrostu gospodarczego.

Otwieranie się gospodarek wpływa na środowisko przyrodnicze. Handel międzynarodowy prowadzi do przesunięcia przemysłów brudnych do biedniejszych obszarów świata. Niewątpliwie ma miejsce neokolonializm ekologiczny. Z drugiej strony kraje zacofane podejmują wyzwania ekonomiczne, wznosząc swoje gospodarki na wyżyny możliwości. Dla przykładu można podać bezprecedensowe tempo wzrostu gospodarczego w Chinach. Konsekwencje dotyczą również problemów ekologicznych.

Celem tego artykułu jest przedstawienie etycznych aspektów rozwoju zrównoważonego w ujęciu 27 zasad z Deklaracji z Rio w sprawie Środowiska i Rozwoju.

POZIOMY GLOBALIZACJI

Globalizacja nie jest zjawiskiem etycznym, czy nieetycznym, jednak są jej różne odcienie. Ryszard Kapuściński wymienia trzy poziomy globalizacji. Pierw-

szy z nich dotyczy tzw. globalizacji oficjalnej – swobodnego przepływu kapitału, dostępu do wolnych rynków, komunikacji, ponadnarodowej masowej kultury, masowych towarów, masowej konsumpcji. Drugi poziom obejmuje świat przestępczy. Globalizacja w tym wydaniu prowadzi do osłabienia państwa, powoduje dezintegrację, destrukcję, rozszerzenie obszarów działania mafii, masowego handlu bronią, narkotyków, prania brudnych pieniędzy. Trzeci poziom globalizacji tworzą międzynarodowe organizacje pozarządowe, spajające różne formy życia społecznego. Organizowanie się społeczności ma miejsce według prywatnych potrzeb i zainteresowań, przy czym państwa w ujęciu dwudziestowiecznym tracą na znaczeniu.

Każdy z tych poziomów widoczny jest w działaniach na środowisku przyrodniczym. Na pierwszym poziomie następuje intensywny rozwój i przepływ produktów, technologii, wiedzy i myśli związanej z ochroną środowiska. Przykładów można podać bardzo wiele, ale ograniczmy się do stwierdzenia, że w ten sposób rozpowszechnił się system zarządzania środowiskowego według normy ISO 14000. Niewątpliwie ten rodzaj globalizacji jest pożądanym i wpływa pozytywnie na środowisko przyrodnicze świata.

Ilustracją dla drugiego poziomu może być niszczenie Puszczy Amazońskiej poprzez nielegalny wyręb w lasach chronionych, unicestwienie wielu gatunków zwierząt dla zysków w zasadzie na wszystkich kontynentach, nadmierny połów ryb itp.

W ramach trzeciego poziomu wymienić można funkcjonowanie wielu ekologicznych organizacji międzynarodowych np. Greenpeace, World Wildlife Fund – WWF, a ich działanie na rzecz środowiska przyrodniczego ma wymiar globalny, czasem zmieniający strukturę gospodarki narodowej¹.

ETYCZNE ASPEKTY ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEGO

Raport przygotowany w 1987 pod kierunkiem M. Brundtland dla Światowej Komisji do spraw Środowiska i Rozwoju – World Commission on Environment and Development (WCED) dał początek badaniom nad ekorozwojem jako alternatywnym podejściem do wzrostu gospodarczego. Ekorozwój – rozwój trwały, samopodtrzymujący się i zrównoważony – sustainable development, definiowany jako proces długotrwałego, permanentnego i samopodtrzymującego się wzrostu gospodarczego, powinien uwzględniać ochronę środowiska i być powo-

¹ Przykładem takiej zmiany jest Gabon, w którym w bardzo krótkim czasie prawie 30 tys. km² dzikiej puszczy przekształcono w 13 parków narodowych. Była to alternatywa dla niekontrolowanego wyrębu lasów. W ten sposób umożliwiono rozwój turystyki i badań nad pierwotną przyrodą Afryki Środkowej. („National Geographic” 2003, nr 9, s. 76–87).

dowany dbałością o sprawiedliwość międzygeneracyjną. Trwałość wzrostu oznacza, że potrzeby teraźniejsze nie są zaspokajane kosztem przyszłych generacji. Sposób podejmowania trwałego i zrównoważonego rozwoju oznacza integrację społecznego, ekonomicznego, ekologicznego, demograficznego i przestrzennego wymiaru współczesnego wzrostu gospodarczego, przy czym kwestie ekologiczne traktuje się jako nadrzędne w stosunku do pozostałych, gdyż one umożliwiają pozytywne oddziaływanie czynników społecznych, ekonomicznych i innych na wzrost dobrobytu społecznego w długim okresie².

Z praktycznego punktu widzenia ekorozwój polega na stymulowaniu gospodarki, które umożliwi przechodzenie od technologii „brudnych” do „czystych” lub niskoemisyjnych, zmniejszenie udziału tradycyjnych surowco- i energochłonnych dziedzin wytwarzania, oraz wprowadzanie nowych technologii minimalizujących lub eliminujących emisję zanieczyszczeń³.

W ekonomii następuje istotne przewartościowanie związane z formułowaniem nowych celów działalności gospodarczej, mając na uwadze dobro człowieka i zaspokojenie jego potrzeb, obejmujących także walory środowiska. Nowy system wartości określających cele rozwoju społeczno-gospodarczego zostaje rozszerzony o większy czasowo horyzont gospodarowania⁴. Wraz ze wzrostem świadomości ekologicznej i rozwojem różnych form ruchów ekologicznych i ekologizmu, nowego znaczenia nabiera związek gospodarowania z etyką. Etyka ekologiczna, ekoetyka, czy etyka środowiskowa jako odniesienie teoretycznie i normatywnie do relacji człowiek-środowisko naturalne ogranicza i przewyższa utylitarny stosunek człowieka do przyrody, dostrzegając w naturalnym środowisku człowieka dobro, któremu należy się ochrona, czasami bezwzględna, poszanowanie, nawet miłość⁵.

Ze względu na zakres przedmiotowy i horyzont aksjologiczny wyróżnia się następujące kierunki etyki ekologicznej:

- etykę antropocentryczną (homocentryczną) – opowiadającą się ze względu na dobro człowieka i jego interes, za ochroną przyrody i naprawą relacji: człowiek – przyroda (to tradycyjne ujęcie problemów współczesnej etyki środowiskowej);
- etykę biocentryczną (indywidualistyczną), czyniącą przedmiotem rozważań i zbiorem dóbr bezwzględnych cały świat istot żywych, a zwłaszcza istot czujących i wrażliwych na ból;

² Agenda 21, *Vision: nachhaltige Entwicklung*, red. B. Breuel, Compus Vorlag, Frankfurt, New York 1999, s. 67.

³ K. Górka, B. Poskrobko, W. Radecki, *Ochrona środowiska*, PWE, Warszawa 2001, s. 113–128.

⁴ O sprawiedliwości międzypokoleniowej: szerzej: T. Żylicz, *Wiara i nauka a sprawiedliwość międzypokoleniowa*, [w:] *U progu trzeciego tysiąclecia. Człowiek – Natura – Wiara*, pod red. A. Białostockiej, J. Jadackiego, Wyd. Naukowe Semper, Warszawa 2001.

⁵ Szerzej: *Etyka środowiskowa*, pod red. W. Tyburskiego, TOP Kurier, Toruń 1998.

- etykę holistyczną (ekosystemową) – uznającą za przedmiot i wartość bezwzględną etyki całą przyrodę, także nieożywioną (np. krajobraz), argumentującą za obroną ekosystemu, jego wartością samą w sobie;
- etykę praw zwierząt – przypisującą zwierzętom prawa do ochrony ich życia i ochrony przed bólem, broniącą przed prowadzeniem eksperymentów na zwierzętach⁶.

W tym kontekście traci na znaczeniu homo economicus, natomiast powstaje „*homo ecologicus*”.

Głównym problemem ekoetyki jest pytanie, czy kwestia relacji człowieka z przyrodą stanowi zagadnienie moralne, to znaczy czy rozszerzenie ocen i obowiązków moralnych na świat przyrody nie zatracą z pola widzenia właściwego przedmiotu moralności, tj. relacji wewnątrz- i międzyosobowych. Aspekty ochrony środowiska są poza głównym nurtem rozważań⁷.

ZASADY DEKLARACJI Z RIO W SPRAWIE ŚRODOWISKA I ROZWOJU I ICH REALIZACJA

Wobec tego faktu ekorozwój musi być postrzegany w aspekcie globalnym. W 1993 roku na Konferencji Narodów Zjednoczonych w Rio de Janeiro zwanej szczytem Ziemi, w Deklaracji w sprawie Środowiska i Rozwoju oraz w Agendzie 21 sformułowano podstawowe zasady dotyczące *sustainable development*, z których główne dotyczą:

- traktowania środowiska przyrodniczego jako nieodłącznej części procesów rozwojowych;
- eliminowania modeli produkcji i konsumpcji zakłócających trwałą i zrównoważony rozwój;
- eliminowania sfer ubóstwa i niedopuszczenie do ich powstawania;
- wykorzystania lokalnej kultury i tożsamości mieszkańców w programowaniu rozwoju lokalnego;
- przestrzegania międzypokoleniowej sprawiedliwości ekologicznej;
- prymatu kształtowania warunków do zaspokajania rzeczywistych potrzeb człowieka nad potrzebami uzupełniającymi (otoczkowymi) i pozornymi lub zbędnymi.

W dokumentach z Rio de Janeiro wskazano na konieczność uwzględnienia interesów i potrzeb wszystkich państw, szczególnie przy korzystaniu ze środo-

⁶ Z. Piątek, *Etyka środowiskowa*, Kraków 1998, s. 62.

⁷ *Konflikty społeczno-ekologiczne*, pod red. J. W. Czartoryskiego, wyd. Verbinum, Warszawa 2003, s. 39–46.

wiska, zalecano budowę otwartego, międzynarodowego systemu ekonomicznego dla eliminowania dyskryminacji lub ukrytych ograniczeń w handlu międzynarodowym, a przy tworzeniu strategii mających na celu poprawę jakości życia ludności wyznaczono granice z dopuszczalną odpornością ekosystemów tworzących biosferę w działalności człowieka. W wymiarze międzynarodowym zwrócono uwagę na potrzebę:

- rozwiązywania transgranicznych i globalnych problemów środowiska na zasadzie międzynarodowych porozumień;
- przeciwstawiania się i zapobiegania transferowi do innych państw substancji powodujących niszczenie środowiska lub szkodliwych dla zdrowia ludzkiego;
- powiadamiania o katastrofach mogących wywołać zmiany w środowisku innych państw;
- rozwiązywania spraw ochrony środowiska w sposób pokojowy;
- rozwijania współpracy międzynarodowej na rzecz ekorozwoju w dobrej wierze i duchu partnerstwa.

W tabeli 1 przedstawiono etyczne aspekty rozwoju zrównoważonego. W tym celu dokonano próby oceny odpowiedzialności państwa, samorządów terytorialnych i biznesu za ekorozwój.

UWAGI KOŃCOWE

Globalizacja dotyczy w dużym stopniu działalności człowieka wobec środowiska przyrodniczego. Nie bez przyczyny aspekty środowiskowe należały do najważniejszych w czasie tzw. Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro w 1992 roku. Chociaż efekty tego spotkania do dziś nie są zbyt imponujące, można uznać, iż na trwale zmieniła się postawa wielu osób wobec środowiska przyrodniczego.

W ramach procesów globalizacyjnych z negatywnymi aspektami środowiskowymi wiążą się:

- ocieplenie klimatu;
- zanieczyszczenie środowiska;
- ujednoczenie cen surowców naturalnych;
- rabunkowa gospodarka zasobami przyrodniczymi;
- ucieczka w szarą strefę;
- neokolonializm ekologiczny;
- zmniejszanie wpływu na środowisko przyrodnicze przez społeczność lokalną;
- konieczność dzielenia się nim z „obywatelami świata”;
- pogłębianie nierówności w dostępie do zasobów środowiskowych.

Tabela 1

Odpowiedzialność państwa, jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorstw w odniesieniu do zasad
Deklaracji z Rio w sprawie Środowiska i Rozwoju w Polsce

Zasada	Odpowiedzialność państwa	Odpowiedzialność jednostek samorządu terytorialnego	Odpowiedzialność biznesu
	2	3	4
1. Człowiek jako podmiot rozwoju zrównoważonego, z prawem do zdrowego i twórczego życia w harmonii z przyrodą.	Zasada jest respektowana w części deklaratywnej (Konstytucja, inne akty prawne np. – Ministra Środowiska, Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Ministra Sprawiedliwości oraz instytucje – sądy, Rzecznik Praw Obywatelskich). W praktyce niska świadomość praw i poszerzenie marginesu ubóstwa powodują ograniczenia w funkcjonowaniu zasady.	Człowiek coraz częściej staje się głównym podmiotem działań w jednostkach samorządu terytorialnego. Dotyczy to dużych gmin i dużych miast. Przeważa jednak niski poziom świadomości obywatelskiej i ekologicznej.	Zasada ta nie obowiązuje w ostrej walce konkurencyjnej. Uznaje się, że człowiek jest w centrum uwagi przedsiębiorstwa w przypadku, gdy ma ono ugruntowaną, stabilną i solidną pozycję na rynku. W sektorze małych i średnich przedsiębiorstw ta zasada jest znacznie rzadziej przestrzegana.
2. Suwerenne prawo państw do eksploatacji swych zasobów oraz obowiązek kontroli w odniesieniu do ewentualnych szkód dla środowiska w innych krajach.	Realizacji zasady jest zagwarantowana przez Konstytucję i inne akty normatywne (najważniejszy to – Prawo geologiczne i górnicze). W ramach drugiej części zasady Polska jest inicjatorem negocjacji regionalnych dotyczących odpowiedzialności cywilnej za szkody w środowisku, powstałe na terenie innych państw.	Jednostki samorządu terytorialnego respektują prawo.	Odpowiedzialność biznesu dotyczy kontroli, czy eksploatacja zasobów nie powoduje szkód dla środowiska innych.
3. Prawo do rozwoju z uwzględnieniem w równym zakresie potrzeb i aspiracji obecnego i przyszłego pokolenia.	W części konserwatorskiej Polska posiada duże tradycje – tworzone są rezerwy przyrody, parki narodowe, krajobrazowe, banki genów itp. W odniesieniu do wykorzystywania zasobów nieodnawialnych brakuje odpowiedniej polityki.	Główna zasada rozwoju zrównoważonego jest brana pod uwagę we wszystkich lokalnych i regionalnych dokumentach na temat ekorozwoju.	Poszanowanie zasobów nieodnawialnych i ograniczenie zanieczyszczenia środowiska stało się głównym impulsem do wprowadzania norm dotyczących zarządzania środowiskiem ISO 14000.

1	2	3	4
4. Ochrona środowiska jako integralna część procesu ekorozwoju.	Nie w pełni respektuje się konieczność uwzględniania ochrony środowiska przy opracowywaniu i wdrażaniu polityk resortowych.	Na szczeblu regionalnym odnosi się ta zasada do równoważenia rozwoju w kategoriach środowiskowo-przemysłowych oraz uwzględniania środowiska przyrodniczego w planach rozwoju regionalnego.	Celem przedsiębiorstw wdrażających ISO 14000 jest stałe ograniczenie negatywnych skutków jej oddziaływania na środowisko naturalne.
5. W ramach ekorozwoju konieczność współpracy państwa i jednostek w zakresie likwidacji ubóstwa.	Przekazywanie większych środków z budżetu państwa na płatności transferowe niż na realizację polityki pro-rozwojowej przeciwdziałającej bezrobociu.	Ubóstwo dotyczy wielu regionów o trwałym i strukturalnym bezrobociu. Szansa poprawy sytuacji jest wykorzystanie programów pomocy regionalnej ze środków Unii Europejskiej.	Istnieją firmy, które w szerokim zakresie respektują aspekty społeczne. W literaturze spotyka się dwa skrajne poglądy na temat partycypacji przedsiębiorstw w rozwiązywaniu problemów społecznych.
6. Konieczność wsparcia w zakresie ekorozwoju państwa najmniej rozwiniętych i narażonych na szkody w środowisku przez kraje najuboższe.	Istnieją próby tworzenia systemu prawnego-instytucjonalnego umożliwiającego świadczenie pomocy za granicę. Ograniczenia dotyczą możliwości finansowych budżetu państwa.	W ramach współpracy z regionami istnieje możliwość wsparcia. Polska częściej była beneficjentem takich programów.	Respektując tę zasadę przedsiębiorstwa powinny wyrzec się neokolonializmu ekologicznego – przeniesienia produkcji do tych państw, gdzie nie trzeba ponosić kosztów związanych z ochroną środowiska.
7. Konieczność globalnego partnerstwa w ochronie zdrowia i integralności ekosystemów ziemskich z uwzględnieniem różnicowania odpowiedzialności za degradację zasobów globalnych.	W Polsce stworzono system prawny i instytucjonalny ochrony ekosystemów (Ustawa o ochronie przyrody, Ustawa o lasach, Ustawa o ocenach oddziaływania na środowisko i dostępie do informacji o środowisku), ale Polska nie jest zaangażowana w pomoc materialną na rzecz krajów ubogich.	W jednostkach samorządu terytorialnego podkreśla się partnerstwo w tworzeniu i realizacji programów rozwoju. Ich zadanie polega na tworzeniu instytucjonalnych, prawnych i materialnych warunków udziału społeczeństwa – obywateli, ich grup i organizacji pozarządowych w procesie planowania, podejmowania decyzji i realizacji ekorozwoju.	Idea partnerstwa i współodpowiedzialności za środowisko jest obecna w przedsiębiorstwach wdrażających system czystej produkcji i zgodna z zestawem norm zarządzania środowiskiem (ISO 14000).

1	2	3	4
<p>8. Wymóg zmian niezrównoważonych trendów konsumpcji i produkcji oraz promowanie właściwej polityki demograficznej.</p>	<p>Zasada ta nie jest realizowana. Polityczne społeczeństwo dąży do osiągnięcia konsumpcji społeczeństw z krajów najwyżej rozwiniętych. W odniesieniu do struktury produkcji obserwuje się nadal dużą „zasobochłonność”.</p>	<p>W lokalnych programach rozwoju często uwzględnia się proekologiczne modele produkcji. Na przykład w odniesieniu do upowszechniania gospodarstw ekologicznych (niemających wsparcia ze strony państwa).</p>	<p>W przedsiębiorstwach respektujących ekoetykę tworzone są modele produkcji zgodne z poszanowaniem środowiska, na każdym szczeblu wytwarzania i cyklu życia wyrobu.</p>
<p>9. Potrzeba współpracy międzynarodowej w celu ciągłego podnoszenia poziomu wiedzy i zdolności instytucjonalnej poprzez rozwój nauki i techniki oraz transfer technologii.</p>	<p>Polska realizuje zasadę na miarę swoich możliwości finansowych i technologicznych</p>	<p>Tworzone są próby wdrażania programów ułatwiających transfer technologii prośrodowiskowych (np. wykorzystywanie biogazu z gminnych wysypisk śmieci), jednakże ich zakres jest niewielki.</p>	<p>Podnoszenie poziomu wiedzy, wdrażanie najnowocześniejszych technik i technologii zgodnych z poszanowaniem środowiska przyrodniczego to są zasady, którymi kierują się firmy nastawione na ekoetykę.</p>
<p>10. Konieczność udziału społeczeństw w procesach rozwoju zrównoważonego poprzez dostęp do informacji, prawo podejmowania decyzji oraz prawo odwoływania się do wymiaru sprawiedliwości.</p>	<p>Prawo do informacji gwarantuje Konstytucja oraz Ustawa o ocenach oddziaływania na środowisko i dostępie społeczeństwa do informacji. Polska aktywnie wdraża przepisy Konwencji z Aarhus na forum globalnym.</p>	<p>Jednostki samorządu terytorialnego są zobowiązane do tworzenia warunków funkcjonowania instytucji. W tym celu powstało wiele instytucji na szczeblu lokalnym. Ich funkcjonowanie jest bardzo różnicowane terytorialnie (podobnie jak funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego).</p>	<p>Zasada partnerstwa i rzetelnej informacji obowiązuje przedsiębiorstwa odpowiedzialnego biznesu.</p>
<p>11. Konieczność opracowania przez państwa odpowiednich, własnych standardów i legislacji ochrony środowiska.</p>	<p>Polska wprowadziła odpowiednie standardy w zakresie ochrony środowiska, prawo to w zasadzie zostało zharmonizowane z prawem UE</p>	<p>Istnieje możliwość wprowadzania własnych – lokalnych uregulowań w odniesieniu do lokalnego środowiska przyrodniczego.</p>	<p>Siłą napędową dla wdrażania ISO 14000 jest potrzeba przestrzegania prawa.</p>

1	2	3	4
<p>12. Konieczność międzynarodowych porozumień w sprawach barier handlowych spowodowanych wymaganiami ochrony środowiska.</p>	<p>Polska w pełni realizuje tę zasadę. Stoi na stanowisku przestrzegania przepisów międzynarodowych umów ekologicznych (MEAs) oraz bezpieczeństwa ekologicznego.</p>	<p>Jednostki samorządu terytorialnego respektują uregulowania wyższego szczebla.</p>	
<p>13. Wymóg określenia narodowych przepisów dotyczących odpowiedzialności za szkody dla środowiska i ludzi spowodowane zanieczyszczeniami w kontekście międzynarodowym i krajowym.</p>	<p>Zasada jest przestrzegana. Polska jest jednym z trzech inicjatorów regionalnego europejskiego protokołu o odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone w środowisku na terenie innego kraju.</p>	<p>Uwaga jak wyżej.</p>	<p>W ramach ISO 14000 przedsiębiorstwa tworzą rejestr przepisów.</p>
<p>14. Warunek międzynarodowej współpracy w zakresie przeciwdziałania transgranicznemu obrotowi substancjami i odpadami niebezpiecznymi dla ludzi i środowiska.</p>	<p>Polska jako strona Konwencji Bazylejskiej, przyjęła do stosowania decyzję w sprawie obrotu substancjami i odpadami niebezpiecznymi, w pełni realizuje tę zasadę.</p>	<p>Członkostwo w UE ograniczyło w znacznym zakresie transgraniczny obrót substancjami i odpadami niebezpiecznymi dla środowiska i ludzi.</p>	
<p>15. Przymus stosowania przezorności przy podejmowaniu decyzji dotyczących środowiska, nawet w przypadku braku w pełni udokumentowania naukowego.</p>	<p>W odniesieniu do instytucji prawnych Polska w pełni realizuje tę zasadę. Brak dokładnych badań dotyczących części praktycznej uniemożliwia ocenę w tym zakresie.</p>	<p>Respektowanie tej zasady w dużej mierze zależy od świadomości ekologicznej społeczności lokalnej. Jest ona w dużej mierze bardzo różnicowana regionalnie.</p>	

1	2	3	4
16. Wprowadzenie i przestrzeganie zasady „zanieczyszczający płaci”, internalizacji kosztów zewnętrznych.	Zasady te zostały precyzyjnie określone w polityce ekologicznej Polski (zarówno z roku 1991, jak i 2000).	Przy opracowaniu lokalnych dokumentów – Agendy 21, bierze się te zasady pod uwagę.	Zarządzanie środowiskiem jest szczególnie wskazane w warunkach stosowania instrumentów ekonomicznych.
17. Konieczność stosowania instrumentów ekonomicznych w ekorozwoju.	Istnieje rozbudowany i dość sprawnie funkcjonujący system instrumentów związanych z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkimi, powiatowymi i gminnymi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej.	Jednostki samorządu terytorialnego mogą korzystać na równych prawach z innymi podmiotami przy realizacji inwestycji ekologicznych ze środków zgromadzonych we wspomnianych funduszach.	Przedsiębiorstwa nie tworzą norm, ale wdrażając system firmy ułatwiają radzenie sobie z obowiązującymi przepisami. Zapewniają jednocześnie zgodność z przepisami dot. środowiska, zdrowia i bezpieczeństwa wyrobu i bezpieczeństwa publicznego.
18. Ocena oddziaływania na środowiska jako podstawowe narzędzie przy podejmowaniu decyzji przez władze.	Podstawową instytucją przy podejmowaniu decyzji o inwestycjach mających wpływ na środowisko przyrodnicze jest Ustawa o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz ocenach oddziaływania na środowisko.	Ustawa ta realizowana lokalnie wymaga stosowania procedury oceny oddziaływania na środowisko.	Przedsiębiorstwa w ramach ISO 14000 tworzą rejestr oddziaływania na środowisko oraz księgi nadzoru i monitorowania.
19. Wymóg notyfikacji decyzji, które mogą spowodować określone szkody na terytorium innych państw.	Polska respektuje zasadę zgodnie z Konwencją z Espoo.	Uwaga odnosi się również do szczebla lokalnego.	Monitorowanie wszelkich działań mających wpływ na środowisko stanowi podstawę norm.
20. Potrzeba udziału kobiet w procesach rozwoju zrównoważonego.	W Polsce prawa kobiet gwarantuje Konstytucja.	Coraz więcej kobiet aktywnie uczestniczy w życiu społecznym regionu.	W przedsiębiorstwach z ISO 14000 zaangażowani są wszyscy pracownicy.
21. Potrzeba udziału młodego pokolenia w procesach rozwoju zrównoważonego.	Każdy Polak ma prawo do udziału w życiu publicznym.	Tworzone są warunki dla edukacji ekologicznej.	

1	2	3	4
22. Podkreślenie roli wiedzy i tradycji tubylczej dla procesów rozwoju zrównoważonego oraz konieczność ochrony tych wartości.	W części legislacyjnej zasada jest realizowana. W części praktycznej barierę stanowi niska świadomość ekologiczną i aktywność obywatelska społeczeństwa.	Edukacja ekologiczna częściej uwzględnia miejscowe tradycje, zwyczaje i kulturę w odniesieniu do poszanowania przyrody. W opozycji do globalizacji występuje zjawisko globalizacji, polegające na umacnianiu miejscowych tradycji.	Proces ciągłego uczenia się i czepiania z doświadczeń należy do ważnych elementów ISO.
23. Wymóg ochrony środowiska w krajach pozostających w warunkach okupacji lub dominacji innych państw.	Brak komentarza.	Brak komentarza.	
24. Przynus respektowania prawa międzynarodowego i współpracy w rozwiązywaniu konfliktów militarnych.	Polska została zaangażowana w konflikt o charakterze militarnym w Iraku.	Brak komentarza.	
25. Współzależność między rozwojem, ochroną środowiska a pokojem.	Brak komentarza.	Brak komentarza.	
26. Konieczność rozwiązywania konfliktów międzynarodowych w drodze pokojowej, w oparciu o Kartę Narodów Zjednoczonych.	Polska została zaangażowana w konflikt o charakterze militarnym w Iraku.	Brak komentarza.	Konflikty rozwiązywane są przy zaangażowaniu wszystkich zainteresowanych.
27. Konieczność współpracy państw w dobrej wierze i w duchu partnerstwa dla realizacji zasad Deklaracji z Rio de Janeiro.	Zasada oczywista.	Zasadę można przenieść na szczebel lokalny.	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Instytutu na Rzecz Ekorozwoju oraz B. Rothery, ISO 14000 i ISO 9000, Agencja Informacji Wydawniczych IPS, Warszawa 1999.

Do pozytywów globalizacji zaliczyć można:

- wzrost świadomości ekologicznej;
- wzmacnianie instytucji rynkowych w odniesieniu do walorów środowiskowych (handel pozwoleniami na emisje CO₂);
- możliwości znajdowania nowych funkcji dla obszarów cennych przyrodniczo, rozwój turystyki,
- wzrost cen surowców naturalnych i wzrost wartości obszarów – użytków ekologicznych.

W Polsce wzrosła odpowiedzialność wobec środowiska naturalnego zarówno władz państwowych i samorządowych, jak i biznesu. Na poziomie legislacyjnym Polska spełnia prawie wszystkie zasady zawarte w Deklaracji z Rio w sprawie Środowiska i Rozwoju, natomiast nie zawsze stosuje je w praktyce.

Globalizacja i z nią związana mobilność kapitału powoduje przemieszczanie się koncernów w poszukiwaniu tańszych pracowników, mniejszych kosztów produkcji – opartych w dużym stopniu o nieponoszenie kosztów środowiskowych. Prowadzi jednak to do rozwoju danego regionu. Procesu tego nie można zatrzymać, trzeba go wzmocnić. Ale co zrobić, by wielkie korporacje nie rozwijały się jednak kosztem środowiska przyrodniczego świata? Odpowiedzi na to pytanie poszukuje wielu polityków, ekologów, ekonomistów.

LITERATURA

- Agenda 21, *Vision: nachhaltige Entwicklung*, red. B. Breuel, Compus Vorlag, Frankfurt, New York 1999.
- Etyka środowiskowa*, pod red. W. Tyburskiego, TOP Kurier, Toruń 1998.
- Górka K., Poskrobko B., Radecki W., *Ochrona środowiska*, PWE, Warszawa 2001.
- Konflikty społeczno-ekologiczne*, pod red. J. W. Czartoryskiego, wyd. Verbinum, Warszawa 2003.
- Materiały Instytutu na Rzecz Ekorozwoju*, Warszawa 2003.
- Quammen D., *Ocalić puszcze Afryki*, [w:] „National Geographic” 2003, nr 9.
- Piątek Z., *Etyka środowiskowa*, Kraków 1998.
- Rothery B., *ISO 14000 i ISO 9000*, Agencja Informacji Wyd. IPS, Warszawa 1999.
- Żylicz T., *Wiara i nauka a sprawiedliwość międzypokoleniowa*, [w:] *U progu trzeciego tysiąclecia. Człowiek – Natura – Wiara*, pod red. A. Białostockiej, J. Jadackiego, Wyd. Naukowe Semper, Warszawa 2001.

Effectivity, Ethics and Ecology at Globalizations Process

Summary

Since 1987, when Norway's then-Prime Minister Gro Harlem Brundtland advised the United Nations that economic enterprise must be sustainable – that it must meet the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs – environmentalists policymakers and some managers have championed the idea. Sustainable development must be ethical.